

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת וישלח תשע"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון א' ה

ישראל, ויש שנבראו לצורכי חוץ לארץ. שנית, בהקדם מה שמצינו במשה רבינו בתפלתו לכניסת הארץ, שנאמר ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמור (דברים כג-כג). ופירש בפנים יפות שהתחנן שיפתח פיו לאמור תפלתו, על דרך אדני שפתי תפתח (תהלים נא-יז). ובתורת משה (שם כז.) ביאר הדברים ביתר שאת, כי ענין פתיחת התפלה ד' שפתי תפתח, הוא מחמת מורא ורעד אימת מלך מלכי המלכים הקב"ה, שאפילו תפלתו שגורה וסדורה, מכל מקום בעמדו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ארכבותיו דא לדא נקשן, וכל עצמותיו הפחיד וניטל רוב המדבר, על כן מתפלל ד' שפתי תפתח. אמנם משה רבינו ע"ה שאפילו הדבור החמור היה מוכן כל שעה לנבואת פנים אל פנים בלי שום הכנה, לא היה צריך לתפילה קלה לומר ד' שפתי תפתח, ואפילו מ' יום שהתפלל בשמים לא היה מוראו יותר מארבעים יום אשר כבר דיבר עמו באותו המקום, אך עתה בהגיעו לגבול ארץ ישראל, ואמרו חז"ל (כתובות עה.) חד מינייהו כתרי מינן וחד מינן כד אול להתם כתרי מינייהו, על כן הרגיש אור נפלא וקדושה עצומה מה שלא הרגיש אפילו בשמים, כי קרקע ארץ ישראל קדושתה עצומה יותר משמים שעל חוץ לארץ, על כן בתפלה זו שהוא התקט"ו במספר תפילותיו, אך היא הראשונה שבארץ ישראל, הוצרך להתפלל ד' שפתי תפתח, והיינו ואתחנן בעת ההיא דוקא לאמר תן לי כח להתפלל ע"כ (ומקורו בדרשות ח"ס שכד:).

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום (לב-ד). ויש להבין למה נאמר 'לפניו' שכנראה הוא שלא לצורך. ונראה דפרשה הקודמת מסיימת, ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים, ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלקים זה, ויקרא שם המקום ההוא מחנים (לב-ב). וברש"י מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ (בר עה-יז), וקרא שם המקום מחנים, שתי מחנות, של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן, ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו (תנחומא וישלח ב) ע"כ. ואם כן היו לו ליעקב אז שתי סוגי מלאכים, חדא, מלאכי חוץ לארץ שעומדים לפניו יחד זה עשרים שנה. שנית, מלאכי ארץ ישראל שפגעו אותם כעת. וכיון שהוצרך לשלוח המלאכים אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום, ומלאכי ארץ ישראל אין יוצאים חוץ לארץ (רש"י כה-יב), על כן שלח מהמלאכים שעמדו כל העת 'לפניו' לשמשו, שהם מלאכי חוץ לארץ, שילכו לעשו ארץ שעיר.

*

ובביאור הדברים, לאיזה מלאכים אנו קורין בתואר מלאכי ארץ ישראל, ולאיזה מלאכים אנו קורין מלאכי חוץ לארץ. היה נראה לומר כמה אנפין. חדא, כי בשעת בריאת המלאכים ביום שני נברא כל מלאך לתפקיד מיוחדת. ויש שנבראו להשתמש עמהם לצורכי ארץ

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

ברגשי גיל ושמחה ומתוך שבח והודי' להשי"ת, הננו מגישים מעומקא דליבא, ברכת מזל טבא וגדיא יאה, קדם עטרת ראשנו

~ כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ~

לרגל השמחה השרויה בהכנסת נכדו היקר הב' אברהם דוד נ"ו לעול התורה והמצות

בן בנו הרה"ג רבי יואל משה מרדכי שליט"א

יהא רעווא שיזכה לשובע שמחות ורב תענוג ונחת דקדושה מכל יו"ח מתוך בריות גופא ונהורא מעליא עד ביאת גוא"צ בב"א.

ואם כן כמו שחלוק הארץ למטה, כי ארץ ישראל מקודשת משאר הארצות, כן נחלקת גם השמים, שהשמים למעלה מארץ ישראל מקודשת יותר מהשמים שעל חוץ לארץ, וקרקע ארץ ישראל למטה מקודשת יותר משמים שעל חוץ לארץ. ולכן אי אפשר להמלאכים שמקומם לשרת את ה' בשמים שמעל לחוץ לארץ, לרדת לקרקע ארץ ישראל שמקודשת יותר. ועל זה כיוונו בתואר מלאכי ארץ ישראל, שהם משרתים למעלה בהשמים שמכוון נגד ארץ ישראל שלמטה, ומלאכי חוץ לארץ הן המלאכים המשרתים בשמים שמעל לחוץ לארץ.

ויעוד בה שלישיה, כי הנה ידועים הם דברי הרמב"ן (בראשית כו-ה) כי מה שקיימו האבות כל התורה (יומא כח:), היה בארץ ישראל בלבד, ויעקב בחוץ לארץ נשא האחיות, כי המצות משפט אלקי 'הארץ' הן, אף על פי שהוזהרנו בתורת הגוף בכל מקום ע"ש. וביאר דבריו (ויקרא יח-כה), שאיתא בספרי (עקב מב) אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ, היו מצויינין במצות, שכשתחזור לא יהיו עליכם חדשים, וקאי על מצות שהן חובת הגוף, כי עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה' ע"ש.

והנה אמרו חז"ל (אבות ד-ג) העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד. והיינו שמכל מצוה שאדם עושה נברא מלאך. וכן איתא בזהר חדש (רות) דכל מצוה ומצוה יעבדון לך מיניה מלאך טוב ע"ש. וכיון דקיום המצות בארץ ישראל חשובה יותר, על כן המלאכים שנבראו מהמצות הללו הם יותר חשובים וקדושים מהמלאכים שנבראו מהמצות הנעשית בחוץ לארץ, ואלו הם נקראים בתואר מלאכי ארץ ישראל, שאין יורדים לחוץ לארץ.

והנה אמרו חז"ל (אבות ד-ג) העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד. והיינו שמכל מצוה שאדם עושה נברא מלאך. וכן איתא בזהר חדש (רות) דכל מצוה ומצוה יעבדון לך מיניה מלאך טוב ע"ש. וכיון דקיום המצות בארץ ישראל חשובה יותר, על כן המלאכים שנבראו מהמצות הללו הם יותר חשובים וקדושים מהמלאכים שנבראו מהמצות הנעשית בחוץ לארץ, ואלו הם נקראים בתואר מלאכי ארץ ישראל, שאין יורדים לחוץ לארץ.

ואמנם יש להבין, הלא בצאתו לחרן גם כן היו מלאכי אלקים עולים ויורדים, שמלאכי ארץ ישראל נתפרדו ממנו, וירדו מלאכי חוץ לארץ ללוותו, והיו לו גם אז שתי מחנות, ולמה לא קרא גם שם את המקום בשם מחנים. ובאמת יש להקשות גם להיפוך, דהא מבואר ברש"י שם (כה-יב) עולים ויורדים, עולים תחלה ואחר כך יורדים, מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאים חוץ לארץ, ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוץ לארץ ללוותו (ב"ר סח-יב) ע"ש. אם כן בכל מקום שהלך היה לפניו רק מחנה אחת, שכאשר עלה כת הראשונה ירדה כת השנייה, ואם כן בחזירתו לארץ ישראל, עלו גם כן מתחלה מלאכי חוץ לארץ, וירדו מלאכי ארץ ישראל, ולמה קרא אותה מחנים.

וברמב"ן (ל-ב) תמה עוד יותר, שהרי עדיין לא הגיע יעקב לארץ, ורחוק היה משם, ושלח מלאכים אל עשו

מרחוק, ושם (להלן ל-בג) נאמר ויעבור את מעבר יבק, שהוא יבק הנחל גבול בני עמון' (דברים ג-טז), שהוא דרומית מזרחית לארץ ישראל, ועדיין יש לו לעבור גבול בני עמון ומואב ואחרי כך ארץ אדום, ותחלת ביאתו בארץ בשכם היה, שנאמר (להלן ל-ג-ה) ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען ע"ש. ואיך באו שם מלאכי ארץ ישראל שאין יוצאין חוץ לארץ.

ונראה בהקדם לבאר מה שאמר שם הכתוב, והנה ה' נצב עליו (כה-ג), וברש"י לשמרו (במד"ר ד-א) ע"כ. והענין הוא דאיתא ברמ"א (יר"ד סימן קטז-ה) מנהג פשוט שלא לשתות מים בשעת התקופה ואין לשנות ע"כ. ומבואר באבודרהם (שער התקופות) טעמו, כי יש ארבע מלאכים ממונין על המים בארבע תקופות אלו, כל אחד ואחד בתקופתו ומתחלפין, וכשזה יוצא זה נכנס, ועומדין המים בלי שמירה ע"כ. ומעתה יעקב אבינו, כאשר מלאכי ארץ ישראל עלו תחלה, ואחר זה ירדו מלאכי חוץ לארץ, אם כן נשאר רגע בין העליה להירידה בלי שמירה, על כן ה' נצב עליו אז לשומרו.

והוי"ן לדרכינו יש לומר עוד בזה, כי הנה אנו אומרים (בזמירות לסעודה שלישית) אלה וכאלה יוסיף עמנו להגדיל שמו הגדול הגבור והנורא שנקרא עלינו. ובפשוטו הכוונה, שמה שאנו מבקשים שיוסיף עלינו כהנה וכהנה על הטוב שמטיב לנו, אין אנו מכוונים ליהנות יותר מן העולם, אלא תכליתו שנוכל לעבוד את ה' בהרחבת הדעת יותר, ולהגדיל בזה שמו הגדול שנקרא עלינו.

ונראה עוד בהקדם לבאר מה שסיפרו חז"ל (ברכות לג:) ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא, אמר הא-ל הגדול הגבור והנורא והאדיר והעוז והיראוי החזק והאמיץ והודאי והנכבד. המתין לו עד דסיים, כי סיים אמר ליה סיימתניהו לכולהו שבחי דמרך, למה לי כולי האי, אנן הני תלת דאמרינן אי לאו דאמרינהו משה רבינו באורייתא [הא-ל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד (דברים י-יז)], ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה [כשהתפלל עזרא על מעל הגולה, בספר עזרא (נחמיה ט)] לא הוינן יכולין למימר להו, ואת אמרת כולי האי ואזלת. משל למלך בשר ודם שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב, והיו מקלסין אותו בשל כסף, והלא גנאי הוא לו ע"כ.

ובהכותב שם מביא מהריטב"א, שאין הגנות בזה לבד שלא סיים כל שבחיו של הבורא, שאם כן היה לו לומר, משל למלך שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב, והיו משבחים אותו בחמש מאות. אלא הגנות שאין שבחות אלו של בשר ודם שהם ענינים גופניים, ממין שבחו של מקום, כמלך שיש לו דינרי זהב ומקלסין אותו בשל כסף ע"כ.

*

אמנם אכתי תקשה על משה רבינו גופיה שהזכיר שלש תוארים הגדול הגבור והנורא, וכי סיימתיהו לכולהי שבחי דמרך, אתמהה. ונראה דאיתא במדרש (במדבר יג-ב) אמר רבי ישמעאל בר יוסי באתי לגן אין כתיב כאן, אלא באתי לגני (שיר ה-א), לגנוני, למקום שהוא עיקרי מתחלה. וכי עיקר שכינה אינה בתחתונים היתה, הדא הוא דכתיב (בראשית ג-ח) וישמע את קול ה' אלקים מתהלך בגן לרוח היום וכו'. אמר רבי איבו באותה שעה גרעה קומתו של אדם הראשון ונעשית של ק' אמה. כיון שחטא אדם נסתלקה השכינה לרקיע הראשון, חטא קין נסתלקה לרקיע השני, חטאו דור אנוש נסתלקה לרקיע השלישי, חטאו דור המבול נסתלקה לרקיע הרביעי, חטאו דור הפלגה נסתלקה לרקיע החמישי, חטאו הסדומיים נסתלקה לרקיע הששי, חטאו המצריים נסתלקה לרקיע השביעי, וכנגדן עמדו שבעה צדיקים והורידו את השכינה מן העליונים לתחתונים, ואלו הן, אברהם הורידה מן השביעי לששי, יצחק הורידה מן הששי לחמישי, יעקב הורידה מן החמישי לרביעי, לוי הורידה מן הרביעי לשלישי, קהת הורידה מן השלישי לשני, עמרם הורידה מן השני לראשון, משה הורידה מן העליונים לתחתונים, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה-ח) ע"כ.

וכל זה היה עד חורבן בית הראשון, וכדאיתא במדרש (פתיחתא איכ"ר כד) כיון שנשרף היכל אמר הקב"ה שוב אין לי מושב בארץ, אסלק שכינתי ממנה ואעלה למכוני הראשון, הדא הוא דכתיב (הושע ה-טו) אלכה ואשובה אל מקומי עד אשר יאשמו ובקשו פני ע"כ. וגם כאשר נבנה אחר כך בית השני, היה חסר ממנה חמשה דברים שהיו במקדש ראשון, ואחד מהם השראת השכינה (יומא כא:.) ע"ש.

והנה איתא בגמרא (עירובין יח:) אמר רבי ירמיה בן רבי אלעזר מקצת שבחו של אדם אומרין בפניו, דכתיב (בראשית ז-א) כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה, וכולו שלא בפניו דכתיב (שם ו-ט) נח איש צדיק תמים היה בדורותיו [בפניו כתיב צדיק, שלא בפניו כתיב צדיק תמים] ע"כ. ואם כן בפניו של מקום יכולין להאריך בשבחו של מקום, כי בפניו אומרים רק מקצת שבחו, ואין בזה משום דסיימתיהו לכוליה שבחי דמרך. וכיון שמשה רבינו הוריד השכינה למטה, אם כן הוי בפניו ויכולים לומר תוארים, כי זהו רק מקצת שבחו, וכיון שאמרם משה שוב גם אנו יכולים לומר כן. אבל אחר החורבן שחזרה שכינה למקומה, שפיר אמר לו סיימתיהו לכולהי שבחי דמרך.

אך כל זהו כעת כאשר השכינה למעלה, אבל לעתיד שרוח הטומאה יעביר מן הארץ, והיה ה' למלך על כל 'הארץ' דייקא, אז נוכל להרבות בשבחו של מקום בלי שיעור וערך, כי כל מה שנאמר תהיה זאת בפניו, ומקצת

שבחו אומרים בפניו. ולכן אנו מבקשים אלה וכאלה יוסיף עמנו, להגדיל שמו 'הגדול הגבור והנורא' שנקרא עלינו, שכעת אי אפשר לנו להגדיל תואר ה' יותר משלש תוארים אלו שאמר משה, אבל לעתיד נגדיל שמו הגדול ביותר תוארים, כי הכל יהיה בפניו.

*

ומעתה יתבאר מה שאמר הכתוב ביעקב, והנה ה' נצב עליו ויאמר וגו', והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך, והנגינה על זה הוא קדמא ואולא רביעי. וגם להבין מה שאמר ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע 'השמימה' (כה-יב), ולמה לא אמר 'השמים'. אך הענין הוא, דלפי מה שנתבאר במדרש שם הוריד יעקב השכינה מן החמישי לרקיע הרביעי. אמנם אינו מבואר באיזה תקופה של ימי חיי יעקב היה זה. ויתכן לומר שזה נתהווה בשעה שהגיע יעקב להתפלל במקום הקודש, מקום שהתפללו בו אבותיו, והוא בעצמו תיקן שם תפלת ערבית, ואז זכה להוריד השכינה למטה.

וביאורו הוא, דהנה אמרו (חגיגה יב:) שבעה רקיעין הן, והרקיע הרביעי נקרא זבול, שבו ירושלים ובית המקדש ומזבח בנוי, ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן בכל יום שנאמר (מלכים א ח-ג) בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים ע"ש. וכאשר ה' נמצא ברקיע זו, אז מכון שבתו הוא בבית המקדש. וכיון שבית המקדש של מעלה מכון כנגד בית המקדש של מטה (רש"י בראשית כה-יז). אם כן היה ה' עומד אז למעלה מכיון נגד יעקב. ועל כן אמר עליו הכתוב, והנה ה' נצב 'עליו', שהוריד אז השכינה לרקיע הנקרא זבול, וה' נצב עליו בבית המקדש של מעלה שמכוון נגדו. וזהו שחלם מתחלה, והנה סלם מוצב ארצה וראשו מגיע 'השמימה', אותיות השמים ה', שכאשר הגיע יעקב שם היה עדיין השכינה ברקיע החמישית, ואז הוריד השכינה לרקיע הרביעי, וה' נצב עליו במקדש של מעלה. ואמר ה' ליעקב 'והנה אנכי עמך', והנגינה קדמא ואולא רביעי, שקידם ה' עצמו כביכול ללכת אז לרקיע הרביעי.

*

ונחזור לענייננו, שיעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים, שבאו מלאכי ארץ ישראל לקראתו. ונראה דזהו על דרך שמצינו כאשר נכנסו ישראל לארץ ישראל, מבואר ברש"י (במדבר כא-טו) שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר, וההרים סמוכים זה לזה, אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חבירו בהר מזה, והדרך עובר בתוך הנחל. אמרו אמוריים כשיכנסו ישראל לתוך הנחל לעבור, נצא מן המערות בהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחצים ואבני

מהחוטא חוצה לה. והעיקר הוא לנצל הזמן שם בריבוי תפלות על כל משאלות לבבו, ובפרט על זרעו אחריו, שלא יפסק השלשלת הזהב, ולא יבוש המעיין ולא יקצץ האילן. ועוד יותר לנצל העת בפלטין של מלך, בריבוי של הודאה על העבר, אשר אין אנו מספיקין להודות על כל החסד והטובה שמושפע להאדם. ולא להטריד עצמו במה שחסר לו, אלא יכיר טוב על מה שיש לו, ויודה לה' על חסדו. וה' יקבל תפלותינו לרחמים ולרצון, ובשמחה תצאו ובשלום תובלון, עדי נזכה לקבל משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

* * *

(העתק מהטעיף)

מדה' מצעדי גבר כוננו, אלעס פירט זיך פון אויבן, יעדע זאך איז אויסגערעכנט, יעדער איד האט מתקן צו זיין וואו ער דארף מתקן צו זיין, פון הימל טוט מען אלץ צופירן סיבות וואו ער דארף אנצוקומען. מען ווייסט נישט די סיבות פארוואס מען גייט, מ'גייט געשעפטליך, אמאל גייט מען וועגן שמחות, ס'איז אלעס נאר צו פארשטעלן דעם מענטש אויף וואס ער האט באמת צו גיין. וואו א איד גייט האט ער אויפצוטון דארטן וואס איז נוגע פאר זיין שורש נשמה.

מ'גייט די וואך אי"ה אויף ארץ ישראל, אויף א שמחה, מיין חשוב'ער אייניקל ווערט בר מצוה. ביי יעדן טאטן, ביי יעדן זיידן, נאך א קינד נאך א אייניקל וואס מ'ברענגט אריין לעול התורה והמצות איז חשוב. ביי דעם אייניקל איז עס אן עקסטערע חשיבות. איך דאנק דעם אייבערשטען, יעדער ווייסט, ער איז אדורכגעגאנגען א שווערע תקופה, פאר א יאר, בין מות לחיים, און ב"ה ער איז געזונט און שטארק און ער גייט אריין לעול התורה והמצות, וויפיל איז מען שולדיג מכיר טובה צו זיין פארן רבונן של עולם וואס דער אייבערשטער טוט מיט אונז שטענדיג. ברוך אלקינו אשר טוב גמלנו כרחמיו ורוב חסדיו הגדיל לנו.

ס'גייט אויך מיט א ציבור, מ'ווייסט בפלטרין של מלך איז אנדערש ווי ווען מ'איז אינדרויסן, מען דארף זיך אויפפירן אנדערש ווען מען קומט אין פאלאץ פונעם מלך, ווי ווען ער איז פון דערווייטנס. איבעראל געפונט זיך דער אייבערשטער, אפילו הכי שטייט אז ס'איז נישט דומה, ולא תקיא הארץ אתכם. אין דער תורה אליין שטייט אז עס איז א חילוק צו מען געפינט זיך בפלטרין של מלך צו מען געפינט זיך ערגעץ אנדערש. אין דער צייט וואס מ'איז דארטן דארף מען האבן מער שמירה, מען דארף זיך מער היטן נישט נכשל ווערן אין קיין שום זאך.

בליסטראות. והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב, ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות ושדים בולטין לחוץ, כיון שבאו ישראל לעבור נודעו ההר של ארץ ישראל כשפחה היוצאת להקביל פני גבירתה, ונתקרב לצד הר של מואב, ונכנסו אותן השדים לתוך אותן נקעים והרגום (תנחומא כ"ט ע"ש). וכמו כן היה ביעקב כשחזר לארץ ישראל אחר עשרים שנה שהוצרך לברוח משם, נודעו ארץ ישראל לצאת לקראתו להקביל פניו. ואם כי יתכן שלא נודעו הארץ בפועל כמו שהיה כשעברו ישראל, מכל מקום אוירא דארץ ישראל, בודאי יצא לקראתו להקביל פני צדיקו של עולם שחזר לביתו. ולכן הגם שהיה עדיין עומד מרחוק, והוצרך עוד לעבור גבול בני עמון ומואב, וכקושיית הרמב"ן, מכל מקום כיון דיצאה אוירא דארץ ישראל לחוץ לארץ לקבל פניו קודם כניסתו, שפיר ירדו שם מלאכי ארץ ישראל, כיון שהיו נמצאים באוירא דארץ ישראל.

ומעתה אתי שפיר, דבפרשה הקודמת כשיצא מארץ ישראל לחוץ לארץ, שהיה הארץ מציר על יציאת הצדיק, על כן כאשר היה בגבול הארץ, מלאכי ארץ ישראל עולים תחלה, ושוב יורדים אחר זה מלאכי חוץ לארץ, וממילא לא היו שם שתי מחנות יחד, דרך כאשר נסתלקו מלאכי ארץ ישראל ירדו מלאכי חוץ לארץ. ולכן לא קרא למקום ההוא מחנים, כי תמיד היה עמו רק מחנה אחת. אבל כאן בחזירתו יצא אוירא דארץ ישראל לקראתו לקבל פניו, אתרמי יחד ארץ העמים עם אוירא דארץ ישראל, שפיר נמצאו יחד הן מלאכי חוץ לארץ והן מלאכי ארץ ישראל, על כן קרא למקום ההוא דייקא מחנים, שהמקום ההוא מיוחדת בזה, שנודמנו יחד ארץ ישראל וארץ העמים, ונמצא בה מחנים, שתי מחנות, של חוץ לארץ שבאו עמו עד כאן, ושל ארץ ישראל שבא לקראתו.

*

והנה מה' מצעדי גבר כוננו, שבשבוע הבעל"ט הנני מתכוון לבקר בארצינו הקדושה ולחונן את עפרה. וכידוע שכל הדרכים שמזמינים להאדם הם לצורך תיקוני נפשו במקום ההוא, ומכל שכן כשזה נוגע לארצינו הקדושה. אנו מתפללים כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך, לשמור צאתנו ובואנו לחיים ולשלום. – ומה גם שהנסיעה היא לשמחת בר מצוה של נכדי חביבי נ"י, אשר זה לפני זמן היה בסכנה עצומה, ובזכות תפלת רבים ב"ה יצא לשלום, שלם בגופו. אשר על זה יש לי להודות לה' בהודאה מיוחדת.

והנה גם חלק מהציבור נוסעים יחד, ויש לזכור שנמצאים שם בפלטין של מלך, וצריכין להזהר שם ביתר שאת שלא יכשל בחטא, כי אינו דומה החוטא בפלטין

דער עיקר איז, מ'גייט צום שער השמים מתפלל זיין אין בעטן תפילות, אלע תפילות גייען דאך ארויף דורך ארץ ישראל, אז מען געפינט זיך דארט דארף מען מתפלל זיין יעדער אויף זיינע צרכים, דער עיקר אויף גוטע דורות, ערליכע קינדער, די שלשלת הזהב זאל נישט אפגעריסן ווערן, מען זאל קענען ווייטער זעהן דורות ישרים ומבורכים. א שווערע תקופה איז ליידער געווארן, די וואס האבן קינדער און אייניקלעך, דארפן מתפלל זיין אויף זיי, שלא ייבש המעיין ולא יקצץ האילן.

נישט נאר בעטן, אויך הודאה, דאנקן דעם אייבערשטן. ס'איז דא אזויפיל אויף וואס צו דאנקן דעם רבונו של עולם, יעדער איינער, מען קוקט אייביג נאר אויף די שוואכע זייט וואס ס'פעלט אים, מ'איז אלץ פארנומען נאר מתפלל זיין ס'זאל אים נאך בעסער גיין, ער זאל נאך מער האבן. אוודאי מ'דארף בעטן מ'דארף מתפלל זיין, אבער וויפיל מער דארף יעדער איד דאנקן דעם אייבערשטן, א הודאה איז ער איז שולדיג פאר'ן רבונו של עולם, ער איז געזונט, ער האט פרנסה בהרחבה, מ'זעט נחת ביי די קינדער און קינדס קינדער. ב"ה דער אייבערשטער האט אונז געשיקט אין אזא מדינה וואס מען רודפ'ט נישט קיין גופים, קען מען עס אויסנוצן צו לערנען און דאווענען, דינען דעם אייבערשטן, און נתעלה ווערן. אילו פינז מלא שירה כים ולשונינו רנה כהמון גליו אין אנו מספיקין להודות לך.

זון וואו דארף מען דאנקן דעם אייבערשטן, ווען מען געפינט זיך בפלטרין של מלך דארף מען דאנקן. יעדע פרייע מינוט וואס מ'האט, אוועק געבן פאר א קאפיטל תהלים, און דאנקן דעם אייבערשטן, מען קען דאנקן דעם אייבערשטן אפילו נאר מיט פשוטע ווערטער, זאגן און נאכאמאל איבער זאגן און נאכאמאל איבער זאגן, דאנקן דעם רבונו של עולם אויף דעם גוטס וואס ער טוט מיט אונז, אוועק געבן די טעג אויף תפלה און הודאה פאר'ן רבונו של עולם.

שמיים אין חז"ל, ס'איז על פי הלכה אזוי, און אין מענטשליכקייט איז אויך אזוי, ווען מ'קומט אויף א פלאץ דארף מען זיך פירן כחומרי המקום שיצא משם און חומרי מקום שהלך לשם. ווען די מלאכים זענען געקומען אויף די וועלט האבן זיי משנה געווען זייער סדר, ווען זיי זענען געקומען ביי אברהם אבינו, האבן זיי געגעסן און

געטרינקן, ס'איז א זאך וואס האט בכלל נישט קיין שייכות מיט זיי.

אין האב געוואלט מעורר זיין אויף א קליינע נקודה, די כלים וואס איז היינט דא, יעדער ווייסט די מכשולות וואס איז דא דערין, אין א געוויסע זין איז אין ארץ ישראל שענער אויסגעשטעלט ווי אין חוץ לארץ, אין ארץ ישראל ווייסט יעדער אז א היימישער איד האט א געהעריגע טעלעפאן. מ'האט אנדערע טעלעפאנען פאר געשעפט'ן ווי פאר פריוואטקייט, א טעלעפאן וואס איז מאושר, כשר'ע טעלעפאנס. ביי אונז דא איז עס נישט אזוי ווי ס'איז דארט, יעדער קען עס דארט דערקענען, אפילו פון די נאמבער אליינס ווייסט מען שוין פון וואו מען רופט. ס'איז סיבות שונות פארוואס ס'איז דארט יא אזוי געווארן, דארט האבן די קאמפאניס זיך צוגעשטעלט דערצו מען האט עס געקענט פארשאפן, מ'האט דא אויך פראבירט ס'איז נישט געגאנגען, אבער על כל פנים ס'האט זיך אויסגעשטעלט אז ביי אונז איז מער נפרץ די סמארטפאן ווי מ'רופט עס, ווי ס'איז אין ארץ ישראל.

אין מען קומט אהין, און א אינגערמאן פון דא נעמט זיך ארויס א סמארטפאן קיינער טוט עס נישט דארטן, יעדער ערליכער איד איז אפגעהיטן דערפון, על פי דין ווייס איך נישט צו מ'מעג עס אפילו ארויסנעמען. ווען מ'קומט אויף א מקום דארף מען זיך פירן אזוי ווי דער מקום. אבער עס קילט אפ די גאנצע ווארעמקייט וואס מ'האט דערצו מ'זעט דארט נישט אז א היימישע איד זאל עס טון, און ווען איינער פון חוץ לארץ נעמט עס ארויס ברבים, טוט ער אפקילן די ערליכקייט וויאזוי מ'פירט זיך דארט. מ'דארף עס האבן געשפעטליך וכדומה, זאל מען עס האלטן ביי זיך אין טאש אין שטוב נישט ברבים, נאר נוצן א פשוט'ען טעלעפאן. מ'האט געלט פאר עפעס אנדערש, האט מען פאר א פשוטע טעלעפאן אויך, מען זאל זיך אפהיטן פון וואס מ'דארף ווען מ'געפינט זיך דארטן.

דער עיקר איז, דער אייבערשטער זאל געבן עס זאל נתקבל ווערן אלע אונזערע תפלות לרחמים ולרצון, כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך, מ'זאל גיין געזונטערהייט און צוריק קומען געזונטערהייט, השי"ת זאל געבן מ'זאל נישט דארפן צוריק קומען עס זאל זיין ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים, מ'זאל דארטן מקבל זיין פני משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שנאמרו בשבת קודש פרשת וישב תשע"ח לפ"ק

באתרא קדישא מירון יצ"ו

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון א' ו

בכניסת השבת

יום טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, בהתאסף יחד בני חבורתנו. כל שבת קודש היא מתנה טובה מבית גנוזי של הקב"ה אשר הנחיל לעמו ישראל. וכמו כן גם ארצינו הקדושה היא מתנת אלקים לבני ישראל, שנתקדש מכל הארצות. וביתר שאת יש עילוי לעיר מירון אשר בו שוכן חמדת כל הלבבות, התנא האלקי רבי שמעון. וכאשר מזדמנים כל השלשה דברים הללו יחד, היא ברכה משולשת, אשר חוט המשולש לא במהרה ינתק.

אך הענין הוא דאיתא ברמב"ן (שמות יג-טז) שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין לעליון בתחתונים חפץ, מלבד זה שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו וכו' ע"כ. והכתוב אומר (ישעיה מג-כא) עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו, שהאדם נוצר עבור להודות תמיד לה' ולספר תהלתו.

והנה אין הודאת האדם שוה, כאשר נצטער על איזה דבר ושוב נושע, ממי שבא לו כל הטובות בלי עמל. והראיה שהרי הכתוב מזהיר להאדם שיש לו כל טוב, וכסף וזהב ירבה לך, וכל אשר לך ירבה, ורם לבבך וגו' ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל (דברים ח-יג), הרי כי ריבוי השפע ממעט ההודאה לפעמים, באומר שזהו מעוצם ידו. אך כאשר יחסר דבר להאדם, ואינו יכול להשיגו, וה' מזמין לו זאת אחר כך, אז ההודאה היא מעומק דלבא, כי אין הטובה ניכרת להאדם אלא מההעדר. וכיון שזהו תכלית כל בריאתו, עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו, על כן נברא האדם באופן שתמיד שואף ליותר ועוד יותר, וממלא יוכל לבטא יותר ההודאה פעם אחר פעם לה'.

ונראה דעל זה אמר הכתוב, שירו לה' שיר חדש תהלתו בקהל חסידים, ישמח ישראל בעושיו וגו' (תהלים

הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, בהתאסף יחד בני חבורתנו. כל שבת קודש היא מתנה טובה מבית גנוזי של הקב"ה אשר הנחיל לעמו ישראל. וכמו כן גם ארצינו הקדושה היא מתנת אלקים לבני ישראל, שנתקדש מכל הארצות. וביתר שאת יש עילוי לעיר מירון אשר בו שוכן חמדת כל הלבבות, התנא האלקי רבי שמעון. וכאשר מזדמנים כל השלשה דברים הללו יחד, היא ברכה משולשת, אשר חוט המשולש לא במהרה ינתק.

ויש עוד נקודה משותפת בין יום השבת קודש עם ארצינו הקדושה, מעונו של הקב"ה, אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה עד אחרית שנה. וכמו כן שבת קודש היא שמא דקודשא בריך הוא (וזה"ק ח"ב פח.). ויש בהם ענין מיוחד הנוגע להרבות בהודאה על כל הטוב שגומל ה' להאדם ערב ובוקר וצהריים.

הכתוב אומר שמחתי באומרים לי בית ה' נלך וגו', כי שם עלו שבטים שבטי י-ה 'להודות' לשם ה' (תהלים קכב-א). וכמו כן הכתוב אומר, מזמור שיר ליום השבת, טוב 'להודות' לה' (שם צב-א). ומזמור זו אדם הראשון אמרה, אחר שחטא בעץ הדעת ועשה תשובה (ב"ר כב-ג). ושמעתי מאחי הגה"צ אב"ד סערדאהעלי שליט"א, שנראה לו כי רק הפסוק הראשון היא השירה של יום השבת, וכדרך כל האומרים שירה כמבואר בפרק שירה, וסיום הכתובים במזמור, הוא מאדם הראשון או דוד המלך. ולכאורה צריך ביאור למה בחר יום השבת לומר טוב להודות לה', יותר משאר כל הימים.

ונראה בהקדם לבאר, מה שאנו רואים בהבריאה, שחיסר ה' בעולמו ליתן לאדם כל צרכיו מתחלה, אלא

עליה, הימים וכל אשר בהם, ואתה מחיה את כולם, פירוש דכל מה שברא הקב"ה בעולמו אין לו קיום וחיות אלא על ידי ניצוץ קדושה המהווה אותה. ומצינו שאמרו חז"ל (ב"ר ה-ד, וברש"י ויקרא ב-ג) בשעה שאמר הקב"ה יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים (בראשית א-ח), התחילו מים התחתונים בוכים ואמרו אנן בעינן למיהוי קרוב לחצר בית המלך כמו המים העליונים, עד שהקב"ה פייסם שיהיו המים מתנסכים על גבי המזבח, ועל כל קרבנך תקריב מלח (ויקרא ב-ג).

והנה כמו כן כשברא השי"ת שאר הבריאה בארץ הלזו השפל, שהוא רחוק מאור אין סוף ית"ש, הניצוץ דקדושה שבתוך כל דבר שהתרחק מאד ממקור קדושתו לא מצא מנוח, כדרך בן שנתרחק מאביו ולבו תתפעם בקרבו ולא ינוח עד אשר יוכל להתקרב אל אביו. כמו כן היה העולם חסר מנוחה זו. עד שבא שבת, והאציל השי"ת קדושת שבת, ממילא הרגישו כל הנבראים שהם קרובים יותר אל הקדושה שנתרחקו ממנו וממילא מצאו מנוח. והיינו דאמרו חז"ל שהעולם היה חסר מנוחה, עד שבא שבת ובא מנוחה עכדה"ק.

ומעתה כיון שבשבת השכינה שורה למטה בישראל, עד שכל העולם מוצאת בה מנוחה, אם כן הוי אז בפניו, ושפיר יכולים להאריך או בהודאה לה'. ולכן המזמור שיר של יום השבת הוא, 'טוב להודות לה', כי יומא קא גרים להרבות בתשבחות והודאות, כי בפניו אין אומרים אלא מקצתו, וכל מה שירבה יותר ויותר, אין זה אלא מקצתו. ובהיות שאדם הראשון בחטאו גרם סילוק שכינה, ובזה גרע תכלית הבריאה שהיא עבור ההודאה, על כן בבוא יום השבת, שהשראת השכינה חוזרת, אז נתמלא שמחה, ואמר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה'.

והנה אמרו (פרקי דרבי אליעזר יח) כי שבע ארצות ברא ה' בעולם, ומכולם לא בחר אלא ארץ ישראל. וכנגדו שבעה ימים ברא הקב"ה ומכולן לא בחר אלא יום שביעי ע"כ. ואם כן ארץ ישראל מכוון נגד יום השבת, וכמו שבשבת יש השראת השכינה למטה בישראל, כן הוא בארץ ישראל כל הימים, ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה (דברים יא-יב), ואם כן ארץ ישראל נחשב תמיד בפניו, וממילא יכולים להודות בו לה' עד אין שיעור. ועל כן אמר דוד נעים זמירות ישראל, שמחתי באומרים לי בית ה' נלך, עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים, והשמחה הוא כי שם יכולים להרבות בהודאה לה' לפניו, ועל כן שם

א-ג). והכוונה כי מי שזכה להיות לו כל טוב, אין לפניו רק שיר אחד לה', שהנחיל לו עושר וכבוד. אבל מי שחסר לו, פעם דבר זה ופעם דבר אחר, ואחר כך מזמינו ה' לפניו, הוא יש לפניו תמיד 'שיר חדש', פעם על זה ופעם על זה, 'ותהלתו בקהל חסידים'. ולכן 'ישמח ישראל בעושו', ואין להם תרעומות על מה שחסרים מהם תמיד מצורכיהם, כי סיבת הדבר הוא, שעל ידי זה יוכל לשיר תמיד לפניו שיר חדש, שזהו תכלית הבריאה להודות ולהלל תמיד על מה שה' נותן לו.

*

אמנם מצינו בגמרא (ברכות ג:) ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא אמר הא-ל הגדול הגבור והנורא והאדיר וכו', כי סיים, אמר ליה סיימתיהו לכולהו שבחי דמרך, למה לי כולי האי וכו' ע"ש. ואם כן ריבוי ההודאה יתכן שיחשב לפחיתות כאשר יסיים ולא יאריך יותר. אך כבר דברנו (בשבת הע"ט) כי אמרו חז"ל (עירובין יח:) מקצת שבחו אומרים בפניו וכולו שלא בפניו, ואם כן בפניו ליכא חשש דסיימתיהו, כי אומרים אז רק מקצת שבחו.

ואיתא במדרש (במדב"ר יג-ב) דבתחילת הבריאה היתה דירתו של הקב"ה למטה בתחתונים, ובחטא אדם הראשון נסתלקה למעלה, עד שהחזירו משה רבינו עד חורבן הבית ע"ש. ואם כן בשנים הללו שהשכינה למטה, יכולים להרבות בהודאה דהוי בפניו. והנה אדם הראשון עמד על רגליו ביום הששי בשעה חמישית, ובעשירית סרח, ובאחת עשרה נידון (סנהדרין לח:), ואז נסתלקה שכינה למעלה. ומאז לא היה יכול אדם עוד להרבות בהודאה, כי כולו שלא בפניו.

אמנם הגם שנסתלקה השכינה למעלה, מכל מקום בבוא יום השבת, שנאמר בו ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו (בראשית ב-ג), אז יורדת השכינה להיות ביחד עם ישראל, ומהו שבת שמא דקודשא בריך הוא. וכמו שביאר בערוגת הבושם (ר"פ בהר) מה שנאמר (שם ב-ב) ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה. וברש"י מה היה העולם חסר מנוחה, באת שבת באת מנוחה, ונראה כאלו כלתה בו ביום (ב"ר י"ט) ע"כ. וצריך להבין ענינו איך שייך לומר שהיה העולם חסר מנוחה, הלא הנבראים לא הטריחו עצמם ולא יועפו ולא יוגעו בששת ימי המעשה שנבראו, ומי הוא שהיה חסר לו מנוחה, ואיך בא להם על ידי שבת מנוחה שהיה חסר להם ביום החול.

אך הענין הוא, דהנה כתיב (נחמיה ט-ט) אתה עשית את השמים, שמי השמים וכל צבאם, הארץ וכל אשר

עלו שבטים שבטי י-ה להודות לשם ה' דייקא, דהוי בפניו, ויכולים להרבות בהודאה.

ואם כן מכל שכן כאשר אתרמי לנו שניהם יחד, שאנו נמצאים בארצינו הקדושה ביום השבת, יש להקדיש היום לשירות ותשבחות והודאות למלך א-ל חי. הלא טובות ה' עם האדם אין קץ וחקר, אשר אילו פיננו מלא שירה כים, אין אנו מספיקין להודות. ובפרט כאשר אנו במקומו של התנא האלקי שגילה סוד נסתרים, שכל

התורה הנגלה לפנינו יש בה סודות עמוקות הטמונות בתוכה, שפירושו שונה לגמרי ממה שהוא בנגלה. והרי אסתכל באורייתא וברא עלמא (ב"ר א-א), אם כן גם העולם היא דוגמתה. וגם כאשר הנגלות לפנינו נראים הדברים כאילו הם רעות, בתוך תוכה היא שונה לגמרי, וטמונה בה טובות רבות, אשר גם עליהם יש להודות לה' ולקבלם בשמחה. ויתן ה' שנוכל לנצל הימים הבאים לקראתינו לטובה, ויתקבל תפלותינו לרחמים ולרצון לפני אדון כל.

בסעודה שלישית

קדושות של נפשו ולכן יחפוץ בו, כי בעסקו בו כדת של תורה להשמר מהאזהרות שנאמרו בו איסור אונאה רבית מדות ומשקולות גניבה וגזילה וכדומה, אז יעלה הניצוצות הקדושות שבו לשורשו.

ולפי זה הוה סלקא אדעתין באם זה הקונה חפץ בו ודאי יש באותו דבר כוח הרוחני השייך לנפשו, לכן יהיה מותר ליקח ממנו יותר משווי לפי גשמיותו, ואין בו אונאה, מכח הרוחני שבו הנצרך להקונה אותה, לזה הוצרכה התורה להורות כי אין המשא ומתן נחשב רק לפי גשמיות הדבר ויש בו דין אונאה. וזהו שאמרה תורה וכי תמכרו ממכר לעמיתך, כלומר הגם שאותו ממכר שייך לעמיתך מצד רוחניותו, או קנה מיד עמיתך, אל תונו איש את אחיו, והטעם לפי שהמכירה והקניה הוא דבר הנקנה מיד ליד היינו לפי גשמיותו שיש ערך לדמי שווי, על כן אל תונו. וכמו כן הוא בענין הנישואין שכל אחד נושא בת זוגו אשר היא משורש נפשו, וזהו שאמרו חכמים (קידושין מא.) אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה, הטעם כי הרבה שלוחים לאדם בעיניו שידוכים, ומי יודע איזה מנת חלקו וגורלו, והיה הנערה אשר תיטב בעיניו היא האשה אשר הוכיח ה' לו משורש נפשו ונשמתו ע"ש.

ובספרי הרה"ק רבי צדוק הכהן זצ"ל ביאר בזה מאמרם, בחמורו של רבי פנחס בן יאיר, שלא היה רוצה לאכול טבלים (חולין ז.), כי זהירותו של רבי פנחס בן יאיר היה מופלג במדת אכילתו, שלא היה אוכל אצל שום אדם (שם), על כן קדושת נפש הבעל נתפשט אפילו בחמורו.

וזהו הענין שסיפרו חז"ל (פסיקתא רבתי יד) על רבי יוחנן בן תורתא, שמכר שורו לאחד, ולא רצה לעשות

ויראו אותו מרחוק, ובטרם יקרב אליהם, ויתנכלו אותו להמיתו, ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא, ועתה לכו ונהרגהו וגו' (לז-יח). ויש להבין דלכאורה הוי ליה להקדים, ויראו אותו מרחוק, ויאמרו הנה בעל החלומות הלזה בא, והכתוב מקדים תחלה ויתנכלו אותו להמיתו, ושוב אמרו בעל החלומות הלזה בא. וברמב"ן כתב שהיו חושבים להמית אותו בנכליהם אשר יתנכלו בטרם יקרב אליהם, ולא יצטרכו לשפוך דמו בידיהם. וכך אמרו בבראשית רבה (פד-יד) נשסה בו את הכלבים. ואולי עשו כן ולא עלתה בידם. וכאשר ראו כי קרב אליהם ולא יכלו להמיתו בנכליהם, אמרו איש אל אחיו הנה בא אלינו ועתה נהרגהו אנחנו ע"כ.

ונראה בביאור הדברים, בהקדם לבאר הכתוב (שמות כג-יב) ששת ימים תעשה מעשיך, וביום השביעי תשבחת, למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר. וצריך ביאור אמרו 'למען' ינוח שורך, שאיזה נתינת טעם יש בזה. והוי ליה למימר כמו שנאמר בעשרת הדברות, לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך (שם כ-ז). וגם להבין שינוי הלשון למען 'ינוח' שורך 'וינפש' בן אמתך.

ויש לומר על פי מה שכתוב בייטב לב (פ' בהר) לפרש וכי תמכרו ממכר לעמיתך וגו' אל תונו איש את אחיו (ויקרא כה-יד), וכתב דנודע שתכלית האדם לברר הטוב מהרע והאוכל מתוך הפסולת היינו ניצוצות הקדושות שבתוך כל דבר השייך לשורש נשמתו, על דרך שפירושו רעבים גם צמאים, לאותו מאכל או משקה, כי נפשם בהם תתעטף (תהלים קז-ה), באותן הדברים, ולכן יחפוץ בו להעלותו למעלה. וכמו כן בעיניו משא ומתן כל אחד עוסק במסחר החביב לו, וטעם הדבר כי באותו דבר יש בו ניצוצות

קשר עם נכסיו, ולא יתכן שהם יזיקו או ימיתו בני אדם. ומכל שכן את בנו יוסף, שאהב אותו מכל בניו. ולכן כאשר ראו אותו מרחוק, ויתנכלו אותו להמיתו על ידי גרמא, ושיסו בו את הכלבים. אך כאשר הגיעו אליו הכלבים לא קרבו אליו להזיקו, כי נכסי יעקב אינם מזיקין, וממילא המשיך יוסף ללכת לקראת אחיו. וכאשר ראו זאת האחים, אמרו איש אל אחיו, ראו זה פלא, שהכלבים לא נגעו בו לרעה, 'וזהנה בעל החלומות הלזה בא', שהוא ממשיך בדרכו לבוא. וכיון שהכלבים לא המיתוהו, אין לנו עצה אחרת, ועתה לכו ונהרגוהו בעצמינו.

*

ובזה יתבארו דברי המדרש, הדודאים נתנו ריח (שיר ז-ד), זה ראובן שהציל את יוסף, ועל פתחינו כל מגדים, זה נר חנוכה שמצוה להניחו על פתח ביתו. ונראה כי הכתוב אומר שוב, וישמע ראובן ויצילהו מידם וגו', ויאמר אליהם וגו' השליכו אותו אל הבור הזה (לז-כא), וכבר תמהו המפרשים, הלא הבור הזה אין בו מים, אבל נחשים ועקרבים יש בו (שבת כב), ואיזה הצלה היא להשליך אדם לבור של נחשים, שמעדין עליו שמת (יבמות קכא). אך יש לומר כי ראובן התבונן במה שרואה, ששיסו בו הכלבים והם לא נוגעים בו, הרי זה נס גלוי מן השמים, שיש עליו שמירה ממזיקין, ולא עביד קוב"ה ניסא למגנא, ובודאי מוכן לו הצלה, וגם הנחשים לא יזיקו אותו. וזהו שאמר 'וישמע' ראובן, לשון הבנה, (על דרך כי שומע יוסף), מזה שראה ראובן שאין הכלבים נוגעים בו, הבין שגם הנחשים לא יגעו בו, כי מאי שנא הא מהא, ועל כן אמר השליכו אותו אל הבור הזה, למען הציל אותו מידם.

והנה ידוע קושית הבית יוסף (סימן תר"ע) דכיון שעל יום ראשון היה פך שמן, אם כן לא נעשה בו נס, ולמה קבעו חנוכה שמונה ימים. ותירץ כי ביום הראשון חילקו את השמן לשמונה חלקים, כדי שיוכלו להדליק בטהרה, וממילא היה נס בכל יום ע"כ. והקשו על זה הא אין סומכין על הנס (פסחים סד), ואיך יתנו לכתחילה במנורה פחות מכשיעור. ונראה שבהיות שראו שהשאייר ה' פך שמן אחד טהור בדרך נס נסתר, ולא עביד קוב"ה ניסא למגנא, ומה לנו מיום אחד שמן טהור, כאשר צריכין אנו לשמונה ימים, על כן מזה השכילו כי יעשה ה' להם עוד נס על שאר הימים.

ומהיכן אנו רואים כזאת, שכן מצינו אצל ראובן, שמזה שראה שאירע נס ליוסף ששיסו בו הכלבים ולא

מלאכה בשבת ע"ש. והיינו שכאשר האדם מתעצם בקדושת השבת, וזוכה להתעלות בקדושתה, הרי הוא מעלה כל ניצוציו המפוזרות בקדושת השבת, שגם כאשר אין בהם דיעה, הם שובתים מעשיית מלאכה. ובני ביתו העבדים שיש להם דעת, מתעלים הם עוד יותר, שהנפש שלהם מאיר מקדושת השבת. ועל כן אמר, 'ביום השביעי תשבות' במדריגה כזו, שתגרום בשביתתך, 'למען ינוח שורך וחמורך', שמעצמם גם הם לא יעשו מלאכה. 'וינפש בן אמתך', שהם יתעלו עוד יותר, שגם הנפש תאיר אצלם מקדושת השבת שאתה שובת.

ובאמונת עתיך (פ' משפטים) כתב לבאר לשון המשנה (בי"ק ט): כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו, דבאמת גם ממון המזיק הוא אדם המזיק כי נפשו של אדם מתפשט בממונו, וכמו שכתב הרה"ק ר' צדוק הכהן זצ"ל בענין חמורו של רבי פנחס בן יאיר שלא אכל דמאי (חולין ז), מחמת קדושת נפש הבעל שנתפשט אפילו בחמורו, ואם כן עיקר השמירה של אדם על ממונו הוא שיהיה הוא אדם ואז לא יזיק ממונו, ומי שהוא משתמר מכעס, לא תזיק בהמתו בקרן שכוונתו להזיק, ומי שמשתמר מתאות, לא תזיק בהמתו בשן שיש הנאה להזיקו, ומי שמשתמר בהרגליו, לא תזיק ברגל שהוא מחמת רגילות שהזיקה מצוי וכו'. וזהו שהדגישו חז"ל כל שחבתי בשמירתו, להורות שהאדם שממונו הזיק, לא יתנצל לומר מה אני אשם בדבר אם בהמתי הזיקה מחמת טבעה הרע, הרי אני לא פשעתי, ולכן כתבו חז"ל את חיוב השמירה בלשון אנכיות ואישיות, שאני ממש הכשרתי וגרמתי את הנזק מחמת מעשי ממש ע"ש.

ואחי הגה"צ אב"ד תולדות אהרן שליט"א הוסיף בזה לבאר מה שאמרה תורה גבי שור מועד שהמית אדם, השור יסקל וגם בעליו יומת בידי שמים, והוא תמוה דבשביל שורו שהזיק, שהבעלים הם רק כעין גרמא יתחייב האדם מיתה. אך להנ"ל מוכן, דאם האדם בעצמו היה נקי מדררא דאכזריות ורציחה והלבנת פני חבירו ברבים דהוי כהורגו, אז לא היה במציאות ששורו שהוא חלק נשמתו יהרוג את האדם, ומכיון שאנו רואים ששורו המית אדם, הרי זה לסימן כי גם בעליו יומת, שהוא גם כן כרוצח, אף שאין עדים והתראה, מכל מקום ממיתה בידי שמים לא פלט ודפח"ח. (ועיין בשמן ראש ח"א השלם דף תרמד).

ובזה נבוא אל המכוון, כי הנה הכלבים היו עם הצאן, והצאן והכלבים היו של יעקב (תורת משה קנו), ואם כן היה בהם מתכונת נפשו של יעקב, כי נפש האדם יש לו

מתחלה לשקו ותעניתו, לתקן עצמו ביתר שאת על פגם זה. ושוב כאשר בא חזרה וראה שיוסף איננו, ולא עלה בידו להיות שליח להצלתו, על כרחך שהחטא שלו גרם זאת, שלא נתקבל תשובתו, ולא נתקן עדיין החטא, אם כן אנה אני בא במעשי בלהה.

*

ואמר הכתוב על יוסף בברכתו של יעקב, ותשב באיתן קשתו, וגו' מידי אביר יעקב, משם רועה אבן ישראל

(בראשית מט-כד). ודרשו חז"ל (סוטה לו): ששבה קשתו לאיתנו וכו', מידי אביר יעקב, מי גרם לו שיחקק על אבני אפוד אלא אביר יעקב, משם רועה אבן ישראל, משם זכה ונעשה רועה שנאמר (תהלים פ-ב) רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף [משם זכה להיות רועה, ומשם זכה להיות באבן מאבני ישראל] ע"כ.

ונראה כי באמת היה לפניו נסיון נורא, שהוא כבוש בבית אדונו, ולא יוכל להמלט ממנה לעולמים, שהרי

עבד אינו יכול לברוח ממצרים (רש"י שמות יח-ט), עד שהוצרך שיתראה אליו דמות דיוקנו של אביו לעוררו. ובזה הניח יסוד קדושה לדורותיו אחריו, וכמאמרם (ויק"ר לב-ה) יוסף גדר עצמו מן העררה, ונגדרו כל ישראל בזכותו, שלא נמצא כל הימים הללו גם אחד שפרוץ בערוה. ולכן אמרו (יומא לה:): כי יוסף מחייב את הרשעים, מפני שקדושתו נותן עוז ותעצומות לדורותיו שיוכלו להתגבר על יצרם. והנה היצר הרע קראו יחזקאל בשם אבן, וכמו שנאמר (יחזקאל יא-ט) והסירותי את לב האבן מבשרכם (סוכה נב). ועל כן אמר הכתוב, משם רועה 'אבן ישראל', שבמה שעמד יוסף בנסיון, פעל ועשה לדורות, שכאשר מתגבר על האדם יצרו הנקרא אבן, יוכל להחלישו ולהתגבר עליו. ואמר משם 'רועה' (שהוא לשון כלי שנתרועעה), שיוכל לשבר את 'אבן ישראל', היצר הרע שיש בתוכו, שאם רוצה להתגבר יש סיוע מלמעלה.

וזהו ביאור התחלת הפרשה, אלה תולדות יעקב יוסף וגו' (לז-ב), ונדחקו המפרשים בביאור פירוש תיבת

'תולדות', שהרי לא נזכרו כאן תולדותיו. אך הכוונה היא, כי חשיבות התולדות של אדם הוא רק כאשר הם הולכים בדרכי התורה. ואם היו מתערבים ישראל במצרים בזמן גלותם, טוב לו יותר ליעקב שלא יהא לו תולדות (וכמבואר באור החיים בראשית מו-ל). ודבר זה שישארו ישראל בקדושה, בא להם מכח הנסיון של יוסף שמכרהו אחיו למצרים. וזהו 'אלה תולדות יעקב', מה שנשארו בקדושתם ונחשבים לו

נגעו אליו, מזה השכיל לשמוע ולהבין כי גם מבור של נחשים יצילוהו ה'. וזהו ההמשך, הדודאים נתנו ריח, שהציל את יוסף במה שאמר שישליכו אותו הבורה, כי סמך על ניסא, ומטעם זה גופיה על פתחינו כל מגדים, סמכו על נס של חנוכה לשמונה ימים. ונתתה ליראיך נס' (תהלים ס-ו), של מציאת הפך, וזה היה סימן 'להתנוסס', שיעשה עוד נסים בהשמן גם להלאה.

*

וישב ראובן אל הבור, והנה אין יוסף בבור וגו', ויאמר הילד איננו, ואני אנה אני בא (לז-בט). וברש"י ובמכירתו לא היה שם, שעסוק היה בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו (ב"ר פד-יט) ע"כ. ובמדרש איתא, שאמר ואני אנה אני בא במעשי בלהה ע"כ. ויש להבין למה הלך כעת דייקא לעסוק בשקו ותעניתו על חטא שאירע לו כבר הרבה שנים קודם. ומהו הקשר של יוסף איננו, עם חטאו במעשי בלהה.

וייש לומר על פי מה שכתוב בתורת משה (פ' ויחי רכד). דלכאורה יש להתבונן, כמו כשנכנס יוסף לעשות צרכיו וחשב לעשות עבירות הצילו הקב"ה על ידי צורת יעקב (סוטה לו:), אם כן מאי טעמא לא נעשה נס כזה לשבטים במכירתם את יוסף, שלא יארע מכשול על ידם. ונראה לי מפני שירידת יוסף למצרים היה מוכרח לשום שארית בארץ ולהחיות עם רב (בראשית נ-ב), ואילו היו השלוחים לזה רשעים טמאים, לא היה יוכל להיות מרכבה להחיות 'עם רב' גמטריא י"ב הויות כידוע. לכן לא לבד שלא היה הקב"ה שולח צורת יעקב לבטל מעשיהם, אלא עוד אני אומר כי לא היו ראויים הצדיקים לאותו מעשה כלל ולא עלה בלבם, אלא כשם שהקב"ה שלח המלאך הממונה על התאווה שיודקק יהודה לתמר (ב"ר פה-ח), הכא נמי שלח המלאך שאמר ליוסף שמעתי אומרים נלכה דותינה (לעיל לז-ז), הוא המלאך עצמו עורר לבם להתאכזר ולא לשמוע בהתחננו אליהם, כדי שעל ידם ימכר, ויהיה סיבה להחיות עם רב בקדושה ע"כ.

ועל דרך זה יש לומר, כי ראובן ראה כאן שנודמן לו זכות להציל את יוסף שהוא מרכבה לקדושת יסוד, ולהיות מן השבעה רועים שהם כנגד השבע מדות העליונות. ומי שיש בו גם פגם קל בקדושה, לא יוכל להיות שליח שעל ידו יתקיים קדושת יוסף בעולם. וכיון שהוא בלבד יצועי אביו, ויש אצלו פגם בקדושה, לא יוכל הוא להיות הכלי להצלת יוסף צדיק יסוד עולם, על כן שב

לתולדות להתייחס אחריו, הסיבה לזה היתה יוסף בן שבע עשרה וגו', וממה שעמד שם בנסיגן נגררו הכל אחריו.

*

ואמר הכתוב, ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו (לט-יא). ופירש רש"י כלומר ויהי כאשר הגיע יום מיוחד, יום צחוק יום איד שלהם, שהלכו כולם לבית עבודה זרה, אמרה אין לי יום הגון להזקק ליוסף כהיום הזה, אמרה להם חולה אני ואיני יכולה לילך (סוטה לו: ע"כ. וכתוב בתורת משה (בפרשתנו קסז). דוזה היה ביום ט"ו ניסן, שהם היו עובדין למזל טלה, שעיקרו ועיצומו הוא באמצע החודש שמזלו טלה ע"ש. והענין הוא, כי באמת היו ישראל אז ערום ועריה מן המצות (רש"י שמות יב-ו), אך זכות אחת היתה להם שהיו גדורים מן העררה (ויק"ר לב-ה). ועל זה אמר הכתוב, בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לוועו, היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו, הים ראה וינס הירדן יסוב לאחור (תהלים קיד-א). והיינו שכאשר הים ראה כי ישראל היו לקדשו, שלא היו בהם פרוצים, בזכות זה וינס וכדאיתא במדרש (ב"ר פז-ח) הים ראה וינס, בזכות וינס ויצא החוצה (לט-יב), שממה שעמד יוסף בנסיגן נגדרו כל ישראל.

ועל כן הזמין לו ה' נסיונו ביום שיצטרכו ישראל לצאת ממצרים, ביום ט"ו ניסן, להיות להם לזכות ביום גאולתם. והנה יום של יציאת מצרים נקרא בתורה בתואר 'היום הזה', וכמו שנאמר (שמות יג-ג) זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים. ועל כן רימו הכתוב ויהי 'כהיום הזה', יום ט"ו ניסן, יום ששמור ליציאתם ממצרים, והוצרכו לזכות שיוכלו לצאת, על כן נודמן ליוסף הנסיון ביום הזה דייקא, ובזכות וינס ויצא החוצה, זכו לצאת ממצרים, אשר גמר גאולתם נתהוה במה שהים ראה וינס.

*

וזכותו של יוסף נתעלה למעלה בשמים ברום המעלות בעת עמדו בנסיגן הגדול הזה. ומתחלה נבאר מה שנאמר במתן תורה, אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו (דברים ד-לה), וברש"י כשנתן הקב"ה את התורה, פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים, כך קרע את התחתונים, וראו שהוא יחידי, לכך נאמר אתה הראת לדעת ע"כ. ואין כוונת הדברים כפשוטו, שהראה שאין שם אלהים אחרים המתחבא באיזה זווית. אך הכוונה כי עצם בריאת שמים וארץ הוא יש מאין, בדיבורו של ה'. ואיך זה מתקיים להיות לו עמידה, אין זה אלא ניצוץ אלקי שבתוכו שמחיהו, אך הוא מכוסה

ומוסתר שאין האדם רואהו. ואז גילה ה' סוד נסתרים, וראו בעיניהם איך כל זה עומד רק מניצוץ אלקים שמחיהו, חולת זה אין בהם כח אחר מעורב, ואתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו.

אמנם מצינו דוגמתו עוד הפעם, וכמבואר ברש"י (בראשית כז-א) ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות, כשנעקד על גבי המזבח והיה אביו רוצה לשחטו, באותה שעה 'נפתחו השמים', וראו מלאכי השרת והיו בוכים, וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו, לפיכך כהו עיניו (ב"ר סה-י) ע"כ. ויש להבין למה פתח ה' את הרקיעים, וכי בלי לפתוח את הרקיעים לא היה שייך שיראו מלאכים את העקידה.

ושמעתי לבאר, כי יתכן שלפי גודל השגת המלאכים בכבוד ה', אין עבודת האדם מלמטה נחשבת כלל, כי הם כולם גבורים וכולם קדושים וכולם עושים באימה וביראה רצון קונם, אשר עבודת אנשי החומר למטה אין ערוך לה. וכאשר יאמרו להם שיש אב זקן שמוכן לשחוט בנו חביבו עבור ה', אין בזה שום מעלה יתירה, כי הם מוכנים בכל רגע למסור נפשם לה', וכמו שנאמר והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק (יחזקאל א-יד), שהם רצים תמיד לדבק עצמם בהשכינה, והם שבים לאחור. ומה בכך שאדם מוסר עצמו או בנו למיתה עבור מלך חי וקים, והם לא מתרגשים ממעשה עקידה. על כן פתח ה' להם את הרקיע, והראה להם שיביטו כיצד נראה הדבר הזה בעולם הגשמי, בעולם שכבוד ה' נעלם, ואיך הדברים הגשמיים משפיעים על האדם, ועם כל זה אדם עומד לשחוט בנו עבור כבוד ה' עם הרגשותיו הגשמיים. אז גם הם התחילו לבכות מגודל הרגש. אבל אם היו רואים את המחזה רק מעל השמים, לא היו מתעוררים לבכות, ורק כשמביטים מלמטה אז זהו מדריגה נפלאה ע"כ.

וזהו הענין שמצינו בסדום, שאמר ה' ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו (בראשית יח-כא). כי באמת זעקת סדום ועמורה כי רבה, וחטאתם כי כבדה מאד, אך יתכן שלפי ראות העינים בשמים הדבר הוא כן, אבל אם יסתכלו על זה בעיני גשמיים לפי דרכי ומהותי בני אדם, אין החטא רבה כל כך. על כן אמר ה' כביכול, ארדה נא ואראה, איך מביטים על זה מלמטה, ואם גם שם כבדה חטאתם, וכצעקתה הבאה אלי עשו, אז אכלם.

וכמו כן לענינינו, יתכן שלמעלה בשמים כאשר שומעים מהנסיון של יוסף, שכבש יצרו שלא לחטוא, לא יעשו הדברים רושם כל כך, כי לפי שכלם והשגתם, כל

מאסר בבית הסוהר שנים רבות, כאשר כן היה בסוף, זהו עבודה נפלאה לקונו, שעבור זה זכה להיות מרכבה למדת יסוד. וחכותו עומדת לכל הרוצה להתקדש ולהתטהר שיוכל לגדור עצמו בקדושה.

בסעודת מלוה מלכה

במקום בית המקדש ע"ש (עיין בחידושי הרד"ל אות ג' שם). ולכן כיון ששורשו של האדם הוא ממקום המקדש, היינו שעפר ראשו הוא מהמזבח, ומקום גיבולו במקדש, על כן יש קשר נפשי להאדם למקום ההוא ביתר שאת.

ועל פי זה כתב בצפנת פענח (בראשית ב-ו), דכמו שפירש רש"י דבבל עמוקה, משום שלוקח משם העפר לגופו, כמו כן על ידי שלקח עפר ראשו מן מקום המזבח, נתהוה מזה חלל השיתין ע"ש. ויש להוסיף דלכן נקראו בשם שיתין, כי חלל זה נעשה ביום הששי להבריאה, כאשר לקח ה' עפר מן האדמה לצורך בריאת ראשו של אדם.

ובזה היה נראה לבאר ענין ניסוך היין בקרבן, שהיה יורד למטה דרך שיתין הללו. כי הכתוב אומר (קהלת ז-ט) אלקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים. ופירש בשל"ה (מסכת ר"ה תורה אור אות נה) דזהו ענין קולות השופר שתוקעין תשר"ת, כי תקיעה הראשונה הוא קול פשוט וישר, כמו שנברא האדם, ואחר כך שברים, שמקלקל עצמו, וגנוחי גניח על חולי הנפש, וילולי יליל על חטאיו. ושוב כשעושה תשובה הוא שב לדרכו הראשונה, וזהו תקיעה האחרונה, שהוא גם כן קול פשוט וישר כמו שהיה מתחלה ע"כ.

וכמו כן כאשר האדם חוטא מתכפר הוא בקרבן, והוא חוזר אז למעלתו שהיה לו מתחלה, ולכן מנסך או יין, על גודל שמחתו שזכה לזה, כי יין ישמח לבב אנוש (תהלים קד-טו). והנה כאשר נברא האדם מעפר המזבח, אז עשה אלקים את האדם ישר, אך שוב נתקלקל ללכת בדרך עקש ופתלתול, וכאשר מתכפר בקרבן הוא חוזר למעלתו, על כן מנסך יין שמחתו לתוך השיתין, אשר ממנו נברא האדם ישר.

ויש להוסיף כי רשעים בחייהם קרויין מתים (ברכות יח.), שעל ידי החטא נפסק חיותו. ובשעה שמתכפר בקרבנו שוב חוזר לחיותו. וכיון ששורש חיותו של אדם נוצר מתחת המזבח, על כן מביא נסכים לקרבנו על שמחת חיותו, ומורידה לשיתין, שמשם נוצר חיותו מקדם, וכעת נולד מחדש.

אשר לאדם יתן עבור ה', ואין מציאות למרוד נגד ה', ומה בכך לוותר על תענוג זמני עבור כבוד ה'. אבל אם מביטים על זה בעיני גשמיים, את נורא ואנא בישראל, שיוכל האדם להתגבר על יצרו. ולא עוד אלא שיתכן לסבול עבור זה

לכבודו של רבי שמעון בן יוחאי נבאר מאמר חז"ל מרבי שמעון (ירושלמי סוכה ד-ה), ועצם המאמר הובא גם בבבלי (סוכה מט.), שיתין מששת ימי בראשית נבראו שנאמר (שיר ז-ב) חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן, חמוקי ירכיך אלו השיתין, כמו חלאים, שמחוללין ויורדין עד התהום, מעשה ידי אמן, זה מעשה ידי אומנתו של הקב"ה. תנא דבי רבי ישמעאל, בראשית ברא אלקים (א-א), אל תקרי בראשית אלא ברא שית ע"כ. - ויתבאר גם כן מה שאנו רואין שכל איש ישראל יש לו תשוקה לארץ ישראל בכלל, ולמקום המקדש בפרט. וגם בני אדם הרחוקים מתורה ומצוותיה, מכל מקום יש להם הרגש לארצינו הקדושה.

ויתכן הטעם בזה, כי הכתוב אומר (בראשית ב-ו) וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה, ויפח באפיו נשמת חיים, ופירש רש"י צבר עפרו מכל האדמה מארבע רוחות, שבכל מקום שימות שם תהא קולטתו לקבורה (תנחומא פקודי ג) ע"כ. ובגמרא (סנהדרין לח.) אדם הראשון גופו מבבל [על שם שהיא עמוקה, נראה שמשם לוקח, ולכן נעשה מצולה], וראשו מארץ ישראל [שהיא גבוה וחשובה מכל הארצות], ואיבריו משאר ארצות [ידיו ורגליו מכל העולם] ע"כ. וביאר במהרש"א דראשו שבו המוח, כח הנשמה והשכל, הוא מארץ ישראל, שהיא מקום מוכן לחכמה, כמו שאמרו (בבא בתרא קנח:) אוירא דארץ ישראל מחכים. ושם בירושלים מקום שער השמים ונשמה ע"ש. ומעתה כיון שכל דבר משתוקק לשורשו, וראשו של אדם נפרד משורשו שהיא בארץ ישראל, על כן יש לכל אדם תשוקה לארצינו הקדושה. עד שגם באומות העולם כן, כדאיתא ברש"י (דברים לג-ו) אין לך כל מלך ושלטון, שלא קנה לו פלטרין ואחוזה בארץ ישראל, שחשובה לכולם היא שנאמר (ירמיה ג-יט) נחלת צבי צבאות גויים ע"כ.

והנה מאיזה מקום בארץ ישראל נטל ה' עפרו של אדם, מבואר עוד ברש"י שם, עפר מן 'האדמה', שנטל עפרו ממקום שנאמר בו מזבח אדמה תעשה לי (שמות כ-כא). אמר הלואי תהא לו אדמה כפרה ויוכל לעמוד (ב"ר יד-ה, ירושלמי נזיר ז-ב) ע"כ. ובפרקי דרבי אליעזר (פרק י"א ו"ב) איתא עוד, שאחר שכינס עפרו מכל הארצות, גבל את עפרו

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת מקץ (חנוכה) תשע"ח לפ"ק

בעיה"ק ירושלים תובב"א

יצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון א'יא

מכוון נגד אות שבתורה, וכל ארץ ישראל יחד הוא ספר תורה שלימה. וכמו שאותיות התורה נדרשים בשלש עשרה מדות ובשבעים פנים לתורה, כן ארץ ישראל שמכוון נגד התורה, ה' אלקיך 'דורש אותה תמיד'. וכיון שבתורה נאמרה (יהושע א-ח) והגית בו יומם ולילה, כן עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, ואינו מסיר עיניו מתורתו.

*

ואנו קורין את מקום המקדש בשם 'בית' המקדש. ואנו אומרים (בתפלת מוסף ובברכת המזון) הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו. ונראה דהנה אמרו (תענית י). ארץ ישראל נבראת תחלה, ושוב נברא כל העולם. ונקודת הבריאה התחילה ממקום המקדש, וכדאיתא במשנה (יומא גג): אבן היתה שם ושתייה היתה נקראת, [שממנה נשתת עולם שנאמר (תהלים נא) ה' דבר ויקרא ארץ, ואומר (שם נב) מציון מכלל יופי אלקים הופיע]. וכיון דאסתכל באורייתא וברא עלמא, מסתבר שהתחלת הבריאה היתה מאות ב' רבתי של בראשית, שהיא התחלת התורה, ואם כן מקום המקדש נברא מהאות ב', ועל כן היא נקראת 'בית' המקדש, ששורשה מאות ב', והוא 'הבית הגדול' והקדוש, שנברא מבי"ת רבתי. ולכן נרמז תיכף בתיבת הראשונה בראשית, שמכאן נברא בששת ימי בראשית השיתין בבית המקדש (סוכה מט.).

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם, וישיתוהו על ארץ מצרים וגו', וחמש את ארץ מצרים בשבע שני השבע (מא-לג). ויש להבין הכוונה במה שאמר 'וחמש' את ארץ מצרים. – ויוסף הוא השליט על הארץ, הוא המשביר לכל עם הארץ (מב-ו). ולכאורה רישא דכתוב מיותר, דהא כבר כתיב לעיל שמינה אותו פרעה למשנה למלך. – ושוב אמר הכתוב, ותחילנה שבע שני הרעב וגו', ויהי רעב בכל הארצות וגו' (מא-גד). ויש להבין הלא החלום הראה רק על שנות הרעב במצרים, ולמה היה רעב גם בארץ כנען, שהוצרכו בני יעקב לבוא מצרימה.

ונראה דהנה על ארצינו הקדושה נאמר ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה (דברים יא-יב). והענין הוא דאיתא במדרש (ב"ר א-א) התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה, בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן, והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא דיפתראות ופינקסאות יש לו, לדעת היאך הוא עושה חדרים, היאך הוא עושה פשפשין, כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם. והתורה אמרה בראשית ברא אלהים (א-א), ואין ראשית אלא תורה היאך מה דאת אמר (משלי ח-כב) ה' קנני ראשית דרכו ע"כ. והיינו דכמו שהבונה בנית עושה מתחלה ציור איך לבנותו, כן התורה הקדושה היא ציור העולם, ואסתכל באורייתא וברא עלמא. וכל מקום בארץ ישראל

ע"ש. הרי שבכל אות נגלה שבתורה, יש בו בהעלם תילין של הלכות של תורה שבעל פה, וזהו האחיזה שיש לשבט לוי בהתורה, שעל ידי זה יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל.

ולעומת זה גם אחיזתם בארץ ישראל, הששים רבוא ישראל קבלו נחלתם בקרקע הארץ שמכוון נגד התורה, ושבט לוי יש להם אחיזה בכל קרקע בההעלם, בהתורה שבעל פה שתלוי על כל קוץ וקוץ שבאותיות. ואם כן קרקע ארץ ישראל, חלק הנגלה ניתנה לנחלה להי"ב שבטים, וחלק ההעלם שבשורשה של הארץ ניתנה לנחלה לשבט לוי, שהם מכוונים נגד שבעל פה שנאחו בהששים רבוא אותיות שבתורה. ועל כן שפיר מגיע להם תרומות ומעשרות, חלק הפירות שצומח מחלקם שיש להם בכל קוץ וקוץ שבארץ.

והנה לעתיד לבוא תורה חדשה מאתי תצא (ויק"ר יג-ג). ונראה דהגם דזאת התורה לא תהא מוחלפת, מכל מקום תתגלה לעיני כל בגלוי מה שכעת מרומז בה רק בדרך הסתר. וכיון שתתפשט התורה ממילא עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות (ילקוט ישעי' רמז תקג), ותתגלה חלקם של שבט לוי שהיה עד עתה בהעלם הארץ, ויצאו מן הכח אל הפועל, ולכן אז עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבט.

*

והנה כבר ביארנו במקום אחר בטעם שאמרו חז"ל (כתובות קיא:): בברכותיה של ארץ ישראל בית סאה עושה חמשה רבוא כורין וכו', הרי כי מקום קטן של חמשים על חמשים אמה הוציא חמשים אלף כור תבואה. והיא פליאה במה כוחה יפה יותר משאר ארצות שמוציאה פירותיה בריבוי כל כך בכמות ובאיכות מכל מקומות שבעולם, ולכאורה הוא נס מופלג שלא כדרך הטבע.

אבל באמת נראה כי הוא דבר טבעי ואין בו נס כלל, דהנה אמרו ז"ל (גיטין נז.) ששים רבוא עיירות היו לו

*

ובזה נבאר מה שאמר הכתוב, לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל [בארץ], אשי ה' ונחלתו יאכלון [קדשי המקדש וקדשי הגבול, תרומות ומעשרות יאכלון] (דברים יח-א). ואיתא בגמרא (בבא בתרא קכב.) עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשרה שבטים, דכתיב (יחזקאל מח-לא) שער לוי אחד ע"ש. ויש להבין טעם הדבר דלעתיד ישתנה מעמדו של שבט לוי שיהא להם נחלה בארץ.

ונראה דידוע כי יש ששים רבוא אותיות לתורה, וכנגדן יש ששים רבוא נשמות ישראל, וכל אחד מישראל יש לו אחיזה באות אחת שבתורה. וכיון דאסתכל באורייתא וברא עלמא הרי גם ארץ ישראל מכוונת נגד הששים רבוא אותיות שבתורה, וכל מקום בארץ מכוון כנגד אות אחת. ונתחלקה ארץ ישראל לששים רבוא מישראל, וכל אחד קיבל חלקו המכוון כנגד שורשו. (ועיין בערבי נחל (פ' שלח) דעתניאל בן קנז החזיר בפלפולו שש מאות הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה (תמורה טו:), ובזה כבש קרית ספר שהיה מכוון כנגדו ע"ש). ומעתה שבט לוי שאין הם נמנים במספר הששים רבוא ישראל, ואין להם אות בתורה, ממילא אין להם חלק ונחלה בארץ.

והנה מבואר בקדושת לוי (פ' במדבר) בהא דאמר הכתוב (במדבר א-ט) אך את מטה לוי לא תפקוד, ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל וגו', וסיים (שם ג-ט) ויפקוד אותם משה על פי ה' כאשר צוה, כי ישראל הם נגד תורה שבכתב, ומטה לוי הם נגד תורה שבעל פה, וזהו על 'פי' ה' פקד אותם ע"ש. והנה ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא (תענית ט.), וכל התורה שבעל פה יש לה שורש ורמז באותיות התורה, וכמאמרם (מנחות כט:): בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות וכו', אמר לו אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות, ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות

ועל דרך זה יש לומר ביוסף הצדיק, שבגודל קדושתו המשיך כח צמיחת הארץ שהיה בארץ כנען למצרים, ולכן נעשה שבע גדול שם שבע שנים, כי ברכת הארץ עצומה מאד בתבואותיה. ולעומת זה נתמעטה השפע בארץ כנען ונעשה גם שם רעב. וכדי להמשיך למצרים קדושת הארץ, הוצרכו לאדם חכם בחכמת התורה שדורש אותה תמיד, שהוא בכחו להרחיב הארץ שכנגדה ולהמשיכה לארץ מצרים. והו שאמר ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם ושיתהו על 'ארץ מצרים, שיוכל להמשיך כח הצמיחה בארץ, 'וחמש' את ארץ מצרים, שימשך לתוכה מכח צמיחת הארץ שמכוונת נגד חמשה חומשי תורה, ובזה יהיו שנות השבע. ועל זה אמר כי יוסף הוא 'השליט על הארץ', הוא שולט להמשיך את הארץ לכל מקום שרוצה, ובזה עלה בידו להיות 'המשביר לכל עם הארץ'.

*

ועל דרך זה יתיישב מה שנתקשו בנס דחנוכה, שלא היה להם אלא פך שמן אחד, וניתוסף בנס שמן על שמונה ימים, הא מצותו היא להדליק שמן זית ולא שמן שנוצר בנס. אך באמת היו אז זיתים בתקוע, שהלכו לשם להמציא שמן טהור. והנה השמן למנורה היא טיפה הראשונה מהזית (מנחות פו.), והכהנים בקדושתם המשיכו נס, שיובא לתוך הפך שמן מהזיתים שבתקוע, והיו שמן זית זך, ועל דרך שהמציא אלישע שמן מהזיתים, ובזה נתייקר השמן.

*

והנה במצות הדלקת נר חנוכה, המהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך, ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך וכו'. טעמא דבית שמאי כנגד ימים הנכנסין [העתידיים לבוא], וטעמא דבית הלל כנגד ימים היוצאין [שיצאו כבר], וזה שהוא עומד בו נמנה עם היוצאין ע"כ. ועל דרך העבודה יש לומר, כי התעוררות האדם להדליק נרו, נר ה' נשמת

לינאי המלך בהר המלך, וכל אחת ואחת היו בה כיוצאי מצרים, חוץ משלש שהיו בהן כפלים כיוצאי מצרים, אמר עולא לדידי חזי לי ההוא אתרא ואפילו שתיין רבוותא קני לא מחזיק. אמר ליה ההוא צדוקי לרבי חנינא שקורי משקריתו, אמר ליה ארץ צבי כתיב ביה (ירמיה ג-ט), מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו [משהופשט הוא כוץ, ואין יכול לחזור ולכסותו בן], אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רווחא, ובזמן שאין יושבין עליה גמרא ע"כ. - והנה החילוק בין קרקע זיבורית לעידית הוא, כי כח הצמיחה שיש בהעידית עולה פי כמה נגד הכח שיש בקרקע הזיבורית, ואם כן בארץ ישראל שהאדמת קודש שעליה הוא מועט המחזיק את המרובה, וכל אמה ואמה בה כלול בתוכה אלפי אלפים אמות, שהרי לפי החשבון, מקום של קנה אחד יש בו מקום להחזיק עיר של ששים רבוא, אם כן בתוך אמה אחת יש כח הצמיחה של עיר שלם בארץ אחרת, ושפיר היתה מוציאה תבואה ופירות הרבה יותר משאר מקומות בכמות ובאיכות. (עיין שמן ראש ח"א השלם ויקרא תקכ.).

*

והנה בשו"ת חתם סופר (או"ח סו"ס קצז) כתב וז"ל וכבר היה נראה לי שירידת המן במדבר מ' שנה לא היה דבר חדש, אף על פי שחז"ל (אבות ה-ו) יחסוהו לבין השמשות, מכל מקום נראה לי שהיה אותו הרוחנית ושפע אלקי מצינורי מעלה שהיה מעותד לירד על תבואת ז' עממים שבארץ ישראל בעת ההיא, ואכלו מקבלי תורה הפנימיות, ולאמורים נשאר המוץ והקליפה. והיינו דאמר להו כלב (במדבר יד-ט) לחמנו הם סר צלם מעליהם וה' אתנו, רצה לומר כח ה' אנו אוכלים, וכל כח חיוני שלהם היא מלחם חיצוני שלנו, וזה כמוץ יסוער מגרן וכעלה נבל. וכה אמרתי בשמן דאלישע דכתיב (מלכים ב ד-ו) אין עוד כלי ויעמוד השמן, ואמרו חז"ל (ילקוט שם) עמד שער השמן, שנתייקר השער. ואיך היה זה, אך לפע"ד כל צינורי השמן שהיה ראוי להשפיע אל הזיתים, המשיך הנביא כולם לתוך כלי האשה, וממילא נתקלקלו כל הזיתים ונתייקר השער עכ"ד.

והיא פליאה הלא יש לנו נסים תמידיים, כמו שאומרים בברכת הודאה, על נסיך שבכל יום עמנו, ומאי שנא נס הזה מהנסים שיש בכל יום, אשר עושה נפלאות גדולות לבדו (תהלים קל-ד), שאין בעל הנס מכיר בניסו (נדה לא:).

אך החילוק הוא, כי הנסים שבכל יום הם נסים נסתרים, שרק עין הבוחן בהתבוננות מכיר זה, ולא כל אחד מרגיש זה. אבל הנסים של הימים הללו היו נס גלוי לעיני כל. ועל זה כתב הרמב"ן (שמות יג-טז) כי מהנסים הנגלים אדם מודה בנסים הנסתרים ע"ש. וממנה הוא לומד להשכיל ולהתבונן בהנסים שיש בכל יום, ולהודות גם עליהם. ועל כן קבעו זכרון הנס בראיה דייקא, להורות שאין זה על עצם הנס, כי נסים יש לנו תמידיים בכל יום, אלא מעלת הנס הזו היא שהיה בגלוי שראו אותו כולם, ורק בהראיה יש שינוי בהנסים של ימים ההם, ולהתבונן מזה על הנסים שאין רואים, והם תמידיים בכל יום.

וזהו ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן 'כהיום' הזה (בנוסח על הנסים). כי היום נחלק ללילה ויום, והלילה הוא חושך והסתר, והיום הוא אור נגלה. והתשועות שה' עושה לישראל הם דומה להיום, ויש נסים נסתרים ויש נסים נגלים, וביומא דחנוכה מלבד הנסים הנסתרים שהיו בהם כמו כל הימים, ניתוסף עליו נס נגלה גם כן, ועשית תשועה גדולה ופורקן 'כהיום' הזה' דייקא.

אדם, ונר מצוה תורה אור, יתכן על שני אופנים. חדא, שמתבונן על ימיו שכבר יצאו ועברו, הלא ימינו כצל עובר, כצל עוף הפורח באויר, איך הם חלפו ועברו, ולא ניצל אותם כראוי לתורה ועבודה, ומהימים שיצאו מתעורר לעבודת קונו. אך יש גם חסרון בהסתכלות על העבר, שיוכל לבוא על ידי זה לעצבות ודכאון.

אמנם יסופר על חסיד אחד, שנתן להסופר את התפילין שלו לבדקם, וכאשר הודיע לו שהם פסולים, תחת להתעצב על ביטול מצות תפילין בימים שעברו, התחיל לרקד ולשמח. וכאשר שאלו אותו לשמחה מה זו עושה. השיב, הלא אם לא היה נודע לי שהם פסולים, הרי גם בימים הבאים לא הייתי מקיים מצות תפילין, והוא שמח שזיכהו ה' שמיום מחר ולהלאה יוכל לקיים מצות ה' כראוי. ולכן בית שמאי דחדודי טפי (יבמות יד.), לא עושין עסק מהימים היוצאין, שהם כבר אינם ברשותו, אלא עיקר הדלקת נר נשמתו הוא מהסתכלותו על העתיד, הימים הנכנסין, שינצל הימים שהם עומדים לפניו, להדליקם ולהאירם באור ה'.

*

ומצות חנוכה היא בראיית הנרות, ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד. וענינו הוא, כי הנה אנו קובעים יומי דחנוכה להלל ולהודות עבור שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בהפך שמן.

הגליון הזה נתגדב על ידי

מזה"ר ר' יצחק דייטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למזל טוב	מזה"ר ר' מרדכי נאה הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למזל טוב	מזה"ר ר' יצחק ווייס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למזל טוב	הרה"ג ר' בנימין פאפלאנאש שלימ"א לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב
מזה"ר ר' פנחס אלימלך ראאב הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מזה"ר ר' יעקב פריץ היללמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מזה"ר ר' משה יוסף הלוי האפמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מזה"ר ר' שלמה יוסף ראאב הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למזל טוב
מזה"ר ר' חיים משה שווארץ הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למזל טוב	מזה"ר ר' ישראל לעפקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למזל טוב	מזה"ר ר' יודל זינגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מזה"ר ר' שלמה יוסף נאה הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב